

תזריע - פרה: הורים שמחים

מועד ברית המילה, ביום השמיני, נקבע בהתאמה עם משך ימי הטומאה של האם היולדת. כך שהאם היולדת תוכל לשמוח ביום השמיני, יום ברית המילה. בלשון הגמרא: 'שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: ... מפני מה אמרה תורה מילה לשמונה? שלא יהו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים' (נדה לא ב). רש"י מסביר, שהכל שמחים בסעודת הברית, ואלמלא טהרת האם, היו האב והאם עצבים כיון שהם אסורים זה על זה בשל הטומאה. נמצאנו למדים ערך שהיה פשוט בעיני חז"ל ונתעמעם מעט במהלך הדורות עם התרחבות סדרי הטומאה וגדרי הצניעות, והוא, שחיים בטהרה של איש ואשתו הם מקור לשמחה, והעדרם – סיבה לעצב. העובדה שכיום לא קיימת אפשרות הלכתית לטהרת יולדת ביום המילה אינה משנה את תמונת המצב הזאת, ואין מקום לתירוצים אפולוגטיים שמנסים להעלים את העובדה המעציבה. (עי' בהערות בעל ה'תורה תמימה' לפסוק זה). גם אין צורך באפולוגטיקה שתהפוך חשכה לאורה ועצב לשמחה. יש עוד דברים לא נעימים ולא נוחים שנאלצים לעשותם מפני סיבה כלשהי, ערך או צורך, אף על פי שהם פוגעים בנוחות ובשמחה. כיון שהתקינו חז"ל תקנותיהם בענייני טהרה וטומאה, ונימוקיהם – שאין מקום לפרטם כאן – עמהם, הרי שהביאו בחשבון את העצב שכרוך בכך, וייחסו בכל זאת משקל יתר להקפדה היתרה על הלכות טהרה. עם זאת, העובדה שהדבר נחוץ והכרחי עדיין אינה הופכת אותו למשמח. (עי' ערך: שירות מילואים ונסיעות עבודה).

שאלה מטרידה הכרוכה בשאלה זו נוגעת לקריאה הנוספת של השבת – פרשת פרה. העיסוק בטהרה מטומאת מת מוסבר בכך שבימים אלה התחיל מפעל ההטהרות הגדול לקראת חודש ניסן וחג הפסח. גם המקדש, הכהנים והלויים המשרתים בו וגם עולי הרגלים, היו צריכים להטהר מטומאתם כדי להיות נכונים לחג הפסח, להקרבת הקרבן ואכילתו בטהרה בליל הסדר.

טהרה המדוברת בפרשה היא טהרה מטומאת מת, שבדרך כלל ניתנת לבקרה ושליטה. שכן מלבד מי שמת לו מת פתאום, או מחויב בטיפול במת מצוה או בקרוביו, רוב האנשים אינם חייבים להחשיף לטומאת מת, ואם עשו כך – הם יכולים להטהר באמצעות טבילה ואפר פרה.

לא כך הדבר ביחס לטומאות הגוף: זב ומצורע, נדה ויולדת. אלו, תלויים בסיום פרק הטומאה הגופנית שאינו בידם, רק לאחר מכן יוכלו להטהר, להקריב קרבנותיהם ולבוא אל הקודש. שאלת היחס לזבים ומצורעים היא משנית, כיון שהללו הם בעלי חוליים חריגים ויוצאים מן הכלל. אולם טומאת 'נדה' ו'יולדת', קשה מאד! הלא זה הוא המצב הטבעי של נשים מעת הגעתן למצוות ועד ימי הזקנה! לא היה באפשרותן, גם אם רצו בכך מאד, לתכנן את סדר חייהן כך שתגענה טהורות לימי הרגלים ויוכלו להשתתף בשמחת החג עם כל המשפחה. מדובר באחוזים גדולים מאד של הנשים הבוגרות, שאינן יכולות לקיים את מצוות אכילת קרבן הפסח אף על פי שהן חייבות בו! מובן שגם אינן יכולות להשתתף בסעודת הסדר בגלל הקושי הרב שיש באכילה משותפת של טהורים וטמאים על שלחן אחד. היש הפרה גדולה מזו של שמחת החג?

אגב, יתכן שזו הסיבה הנסתרת והקדומה ביותר לכך שנשות ישראל הדירו רגליהן מבית הכנסת גם בימים שאחרי החורבן. בכל הדורות וברוב הגלויות, לא פקדו הנשים את בתי הכנסת בדרך כלל ולא ראו אותו כזירה של העשייה הרוחנית והמצוותית שלהן. מסורת עתיקה היא בידן שלא ליטול חלק בעבודת הקודש כיון שמנועות היו ממנה מקדמת דנא. אף כשהתירו לנשים לבוא לבית הכנסת בעת נידותן, לא מיהרו לנצל את הזכות המתחדשת הזאת, כיון שלא היתה חלק מסדר חייהן המסורתי, ומתפיסתן את מקומן ותפקידיהן בעולם הרוחני ובעבודת השם.

למרות כל האמור עד כאן, מן המשנה במסכת פסחים ניכר שנשים היו שותפות מלאות בחגיגת הפסח, נמנו יחד עם כל המשפחה, בנים ובנות על הקרבן. אין עדות משמעותית להעדרן של נשים רבות מן השמחה. (יתר על כן, מהמשנה והגמרא ברור שהגברים והנשים, בנים ובנות, חתנים וכלות, היו נמנים יחד בסעודה אחת, וחששות של צניעות לא נזכרו שם כלל, אלא רק בהקשר של חברות נשים ועבדים וקטנים – אבל זה כבר ענין לדרשה אחרת).

יש מי שרצה לומר, שבעבר הנשים בתקופת הפוריות היו טהורות רוב הזמן, שכן או שהיו מעוברות, או יולדות ומיניקות, והתקופות הללו, מלבד פרק הזמן הקצר הסמוך ללידה, הן תקופות של טהרה. אם אכן כך הדבר, אפשר להבין עד כמה חמור היה מצבן של נשים לא-נשואות, אלמנות וגרושות, עקרות או כל מי

שסדרי העיבור והלידה שלהן לא היו רצופים. לא זו בלבד שסבלו בנושא הזוגיות והאמהות, נוסף עליהן גם סבל נוסף, שכן דווקא הן היו יוצאות דופן, חריגות ומודרות לעתים קרובות, גם בימי החג והמועד, בשל טומאת נידתן. לפיכך, אפשר להבין שצערה של חנה בשילה היה כפול ומכופל, שהרי בעוד שפנינה רבת הילדים היתה טהורה בדרך כלל, אזי חנה, לא זו בלבד שסבלה מעקרותה, גם הטומאות התכופות הכרוכות בכך הציבוה מחוץ לחבורה השמחה והעולצת של החוגגים סביב למשכן שילה.

בדור האחרון, התחדשו אמצעים רפואיים המאפשרים ויסות באמצעים הורמונליים ואחרים את סדרי הטהרה והטומאה של הנשים. אם כנים דברינו, יכול להיות שיש לראות בהתחדשות זאת חלק מסממני תיקון העולם שלקראת ימות המשיח. יחד עם שאר החידושים התרבותיים, החברתיים והטכנולוגיים, שבעיני הרב קוק היו מסממני התעלות העולם, התיקון והתשובה. האפשרות שנפתחה לנשים לעלות לרגל בטהרה, היא סימן ברכה ותיקון גדול בעולם. עד שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, יש באמצעים אלו גם כדי להביא בעת הצורך ברכה ושמחה גם בבית הפרטי, בקודש פנימה.